

NFS-seminarium om fackliga strategier mot EU-krisen

Den ekonomiska krisen har slagit hårt mot löntagarna, framför allt i Sydeuropa. Trots fackliga protester förs en åtstramningspolitik med inslag av upphävda kollektivavtal och sänkta löner, pensioner och andra förmåner.

Samtidigt är euron i gungning och Europas politiska ledare försöker skapa nya instrument för ökad ekonomisk styrning, både av bankerna och inom politiken. Begrepp som bankunion och finanspakt diskuteras, men ofta utan att de löntagarna får göra sina röster hörda.

För att diskutera hur fackföreningarna i Norden ska förhålla sig till dessa frågor anordnade NFS tillsammans med NFU (Nordic Financial Unions) ett seminarium i Stockholm den 18 mars 2013. I den följande artikeln återges det viktigaste av vad som framkom vid seminariet.

"Åtstramningspolitiken har gått för långt"

Att den europeiska valutaunionen befinner sig i kris kommer inte som en överraskning för alla. Redan från början innehöll EMU-projektet många defekter, påpekade **Philippe Pochet**, direktör för det fackliga forskningsinstitutet ETUI i Bryssel på NFS-seminariet.

Några av dessa defekter var:

- Svaga samordningsmekanismer för den ekonomiska politiken.
- Avsaknad av en utträdesklausul.
- Begränsad roll för centralbanken ECB som "sista utpost".
- Inga mekanismer för att hantera asymmetriska chocker i ekonomin.

– Visionen hos dem som skapade EMU var att marknaden automatiskt skulle skapa ekonomisk konvergens i eurozonen och att detta skulle leda vidare till en politisk union. Men vi fick en motsatt utveckling. Vi fick inte konvergens, utan väldigt olika utveckling i euroländerna, sa Pochet.

Men inga varningsklockor ringde och inga försök gjordes för att rätta till defekterna. Inte förrän bank- och finanskrisen exploderade 2008.

Därefter har mycket kraft ägnats åt att bygga ett nytt ramverk för ekonomisk styrning. Bland annat har den Europeiska stabilitetsmekanismen ESM inrättats, liksom andra tillfälliga stödåtgärder. Men stöden har varit kopplade till kraftiga åtstramningsåtgärder, inte minst i Grekland och andra sydeuropeiska länder, vilket stött på hård kritik från den europeiska fackföreningsrörelsen.

Euroländernas regeringar har också ingått en finanspakt för att skapa en bättre budgetdisciplin.

– Det här innebär en ny form av ekonomisk styrning som också kan komma att leda till koordinering av till exempel lönebildningen. Det är en helt ny approach, sa Philippe Pochet. För icke euroländer är det dock frivilligt att ingå i finanspakten.

Efter presentationen frågade Christina Colclough – generalsekreterare i de nordiska finansfackens union, NFU, och dagens moderator - de båda inledarna om de litar på att politikerna kommer att reda ut krisen. Den finske ekonomiprofessorn **Sixten Korkman** svarade att han tror på politikerna när de säger att de kommer att göra vad som krävs.

Philippe Pochet var mindre säker på den saken och menade att Europas toppolitiker skulle behöva lyssna på facket och andra aktörer i samhället.

– När komplexa frågor ska lösas behövs kompromisser mellan höger och vänster, mellan fack och arbetsgivare. Men det är det inte längre fråga om. Nu har vi en grupp politiker som säger sig veta sanningen. De säger att vi kan strejka och demonstrera, men de kommer ändå inte att lyssna. De vet bäst och kommer att tvinga på oss sin lösning oavsett om vi gillar det eller inte. De säger att mer åtstramningar ska skapa tillväxt, men vi vet ju alla från skolboken att utan löneökningar blir det ingen tillväxt, sa Pochet.

Sixten Korkman höll med om att åtstramningspolitiken har gått för långt, men att den ändå är nödvändig.

– Den som är satt i skuld är inte fri. Därför behövs åtstramningar, men det måste få ta mer tid, sa han.

Philippe Pochet såg stora risker med lönesänkingspolitiken i södra Europa.

– Om vissa länder ägnar sig åt lönedumpning måste andra länder göra samma sak, sa han och varnade även för en annan sak:

– Om inte demokratin respekteras kommer folk att rösta på den populistiska högern. Det har vi redan sett i Grekland och Italien.

"Europa befinner sig i en farlig situation"

Europa befinner sig i en mycket farlig situation, den farligaste sedan EU bildades.

Med den varningen inledde **Sixten Korkman**, professor vid Aaltouniversitetet i Helsingfors och tidigare generaldirektör i Ecofin-rådet, sin presentation om skuldskrisen i eurozonen på NFS EMU-seminarium

– Det är en enda röra nu. Banksystemet är bräckligt, flera länder är i recession och tvingas strama år för att de inte har något val, klyftan mellan Nord- och Sydeuropa vidgas och vi har politiska spänningar. Marknaden är mer optimistisk än jag, sa Korkman.

Hur kunde det då gå så här?

Ja, egentligen gick det snett från första början, enligt Korkman. Det hela började med Berlinmurens fall. Skälet till att bilda valutaunionen var att integrera det förenade Tyskland i Europa. Tanken var att en inre kärna av länder skulle gå före med euron, men även ett antal länder i periferin anslöt sig, bland annat Finland, medan Sverige och Danmark valde att stå utanför.

– Det handlade mycket om politik, sa Korkman. Finland som levt i skuggan av Ryssland i 60 år ville visa att man har sin politiska identitet i Europa, medan Sverige inte hade något sådant bagage.

Sedan starten har problemen för EMU-projektet tornat upp sig på område efter område. Det handlar om länder som misskött sina finanser, brister i själva konstruktionen av valutaunionen och en rad misstag under vägen. Följden har blivit den kris Europa genomligger idag.

För att lösa krisen på kort sikt tillämpas främst tre tillvägagångssätt – och alla behövs, betonade Korkman:

- Anpassning av kostnaderna genom smärtsamma åtgärder som sänkta löner, pensioner och andra förmåner.
- Medfinansiering i form av lån från "krisfonden" ESM och ECB.
- Skuldsanering.

– I Finland skulle vi gärna se mer av det sistnämnda. Det är inte lätt att gå till det finska parlamentet och säga att vi måste låna miljarder av skattebetalarnas pengar – inte för att hjälpa greker och portugiser, utan för att tyska och franska banker inte ska förlora sina pengar. Därför är skuldsanering viktigt. Det är vettigt och moraliskt lättare att svälja.

Kommer det att lyckas?

Inte omöjligt, menade Korkman, som lyfte fram ECB-chefen Mario Draghis uttalande från i somras om att man kommer att göra det som krävs för att rädda euron.

– Marknaden fann detta trovärdigt. Det verkar som att folk har blivit lugnade och inte tror att euron kommer att kollapsa.

Hur ser då framtiden ut för EMU?

Tre scenarier diskuteras – en bankunion, en politisk union och en ”budgetunion”. Sixten Korkman gjorde tummen ner för alla utom den första.

– En politisk union – ett Europas Förenta Stater är totalt orealistiskt. Jag vet inget land där det finns ett folkligt stöd för detta. Jag är också starkt emot en budgetunion, jag tror helt enkelt inte att det fungerar med överstatlig budgetdisciplin. Det är något man måste ha nationellt stöd för. Annars kan det gå som för Mario Monti i Italien. Han försökte, men folket röstade bort honom.

– En bankunion är däremot en vettig idé, fortsatte han. Någon form av överstatlig reglering och tillsyn är nödvändig. Vi skulle också behöva en överstatlig krislösningsmekanism och insättningsgaranti. Allt detta tror jag vore bra, eftersom våra ekonomier är så tätt sammanvävda.

Sixten Korkman menade också att de länder utanför eurozonen som ställt sig utanför bankunionen – Sverige, Danmark, Storbritannien – borde tänka om.

Var det, mot bakgrund av vad som har hänt, fel av Finland att gå med i EMU och rätt av Sverige och Danmark att stanna utanför?

Sixten Korkmans svar var att Sverige och Finland haft en nästan identisk ekonomisk utveckling. Att finsk ekonomi utvecklats svagare efter 2011 kan inte skyllas på EMU.

– Man kan klara sig bra både i valutaunionen och utanför, konstaterade han.

Var det över huvud taget en bra idé att bilda EMU?

– Det får vi aldrig veta. Samtidigt finns inget alternativ. Av rent praktiska skäl är euron oåterkallelig, så vi måste få den att fungera. Även om vi inte älskar valutaunionen borde rädslan för att den kollapsar inspirera oss att ta de steg som behövs för att få den att fungera. Jag tror att det går, men priset kommer att bli högt, framför allt för folken i södra Europa, sa Sixten Korkman och avslutade optimistiskt med ordspråket ”det som inte dödar dig, stärker dig”.

EU bryter mot ILO-konventioner - Norden borde protestera

Vilka utmaningar ställs fackföreningsrörelsen inför med den ökade ekonomiska integrationen i Europa och hur ser det fackliga svaret ut?

De frågorna diskuterades av en panel med fackliga företrädare på NFS-seminariet om EMU.

Jens Bundvad från Nordic-IN sa att de industrianställda i Norden varit för valutaunionen, men att man inte är nöjda med resultatet. Framför allt sköt han sig på åtstramningspolitiken i södra Europa.

– Nu sänker man minimilönerna för grekerna och slår sönder kollektivavtalen. Det är inte de som har orsakat krisen, men det är de som får betala. Då slår rödljuset till för mig, sa han.

Arvid Ahrin-Larsson från NFU företrädde de anställda inom finanssektorn och tyckte att bankunionen är en bra idé även om det kan stöta på praktiska problem att utöva tillsyn över 6000 banker. Han betonade också vikten av att de anställda har representanter i bolagsstyrelserna, ett förbättrat fackligt inflytande och system för ”whistle-blowing”.

Marianne Muona från de finska fackens Brysselkontor efterlyste ett socialt innehåll i de finansiella styrmekanismer som nu diskuteras.

– Det är fel att använda finansiell styrning till att nedmontera kollektivavtalen. En bankunion kan behövas, men facket måste kräva något i gengäld, till exempel ett socialt protokoll i EU-fördraget, sa hon.

Claes-Mikael Jonsson från svenska LO varnade för att söka de enkla svaren.

– Vi har recession i flera länder och jättestor arbetslöshet. Samtidigt diskuterar man konstiga saker. Krisen är komplex. Jag tror ingen förstår vad de gör och man kan inte se ett enda drag av solidaritet för att lösa problemen. Jag är inte ett dugg optimistisk, sa han.

I nästa andetag konstaterade han att det inte är någon naturkatastrof som drabbat Europa. Krisen är skapad av människor och de lösningar han förordade var bland annat en strategi för ökad efterfrågan, högre löner och en bankunion.

Philippe Pochet från ETUI menade att det viktigaste av allt är ökad demokrati på EU-nivå.

– Vi måste få en större delaktighet, olika intressen måste få höras och respekteras, sa han.

På vilket sätt kan de nordiska facken påverka vad som händer, undrade Christina Colclough från NFU.

Marianne Muona menade att facken borde lyfta upp frågan om att EU:s krislösningsmetoder bryter mot grundläggande ILO-konventioner och att få de nordiska regeringarna att protestera mot detta.

Jens Bundvad slog ett slag för att återupprätta trepartsförhandlingar mellan stat, arbetsgivare och fack och Claes-Mikael Jonsson vill ha ett stopp för åtstramningsåtgärderna.

– Delta helt och fullt i arbetet på EU-nivån, organisera protestaktioner och skapa nya allianser, sa Philippe Pochet.

Facken borde försöka tala med en röst, ansåg Arvid Ahrin-Larsson, som också vill verka för mindre vidlyftigt risktagande i bankerna.

Svenska TCO:s internationella sekreterare Leif Dergel bad panelen om råd inför ett möte med de europeiska arbetsgivarna.

– Fråga dem om de tror att ängslan och rädsla skapar en produktiv arbetsstyrka. Folk blir inte kreativa om de ständigt oroar sig för sina jobb och löner, sa Christina Colclough.

Jens Bundvad fyllde i att åtstramningar inte är i industrins intresse, utan rena självplågeriet.

På slutet diskuterades frågan hur det fackliga samarbetet i Norden kan utvecklas. Claes-Mikael Jonsson ansåg att samarbetet fungerar bra, men att det är problematiskt att diskutera EMU-frågan eftersom de fyra stora nordiska länderna har valt olika lösningar.

– Det viktigaste är att ha en gemensam agenda och gemensamma mål, annars kan vi inte lobba alls, sa Marianne Muona. Vi pratar mycket om vår nordiska modell, men vi borde vara mer konkreta i vårt samarbete.

Jens Bundvad sa att den nordiska modellen innebär att tala med låg röst och bära en "stor käpp":

– Vi är vana att går direkt till förhandlingsbordet. Frågan är om vi använder det tillräckligt på europeisk nivå.

NFS generalsekreterare Loa Brynjulfsdottir menade att de nordiska facken borde arbeta mer aktivt gentemot Nordiska Ministerrådet och i första hand se till att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden blir verklighet.

– Det finns ingen trepartsstruktur på nordisk nivå, vi jobbar för att få i gång en social dialog där, sa Loa Brynjulfsdottir.